



JASTREBARSKO, Marijin oltar u crkvi Sv. Marije

**JASENOVAC**, selo *Jl* od Kutine. Na školskoj zgradi uzidana je ant. stela (s pet poprsja i natpisom). Srednjovj. utvrda *J.* imala je tlocrt u obliku nepravilna trokuta, a bila je opasana šancem. U župnoj crkvi Sv. *Nikole* (1829) drveni pozlaćeni oltar, bogato ukrašen figurama i baroknim akantovim lišćem, ispunjava čitavu apsidu; izrađen je 1714. u jednoj pavlinskoj radionici za župnu crkvu u Sisku. — Na mjestu koncentracijskoga logora uređeno je spomen-područje s muzejom i spomenikom u obliku golema cvijeta (rad arhitekta B. Bogdanovića).

LIT.: *D. Baričević*, Pregled spomenika skulpture i drvorezbarstva 17. i 18. stoljeća s područja kotara Sisak, Ljetopis JAZU, 1967, 72, str. 507–509. — *Horvat–Matejčić–Prijatelji*, Barok. A. Ht.

**JASLICE (betlehem)**, prikaz božićnih događanja (štalica, likovi Isusa, Marije, Josipa, pastira i dr.) s pomoću plastičnih figura (drvo, metal, plastika, papir) postavljenih u iluzionistički ambijent. Prvu betlehemsku štalu postavio je Sv. Franjo Asiški u Grecciu 1223; od tada se taj običaj širi u franjevačkom redu, a od XVI. st. j. se postavlja i u crkvama (osobito su raskošne u baroku). U nas su najraširenije j. u »slobodnoj plastici«, a jedne

D. JELAVIĆ, *Taoci košmara*

od najstarijih su u franjevačkom samostanu u Košljunu iz XVII. st.). Iz crkve su se proširile i u obiteljski ritual. S vremenom su se razvile i lokalne osebnosti (Sv. Nikola u Komiži). Jaslice izrađuju umjetnici i pučki rezbari, a u najnovije vrijeme i naivni kipari.

R.

**JASTREBARSKO**, gradić *J* od Zagreba. Od Bele IV. dobio povlastice 1257; *castrum* se spominje od 1520. Poč. XVI. st. počela je gradnja četverokraknog dvorca s dvjema zaobljenim kulama na uglovima te unutrašnjim dvorištem s arkadnim trijemom (barokni nabrekli stupovi). Posjedovali su ga Erdődy. Uz dvorac je park. Baroknu župnu crkvu (1772–75) restaurirao je S. Podhorsky 1922; u njoj su nadgrobna ploča bana Petra Erdődyja (umro 1567) s likom pokojnika, i slike M. Rašice. Prvotno dominikanski samostan (u dvorištu arkade) i crkvu etapno su franjevcima pregrađivali i gradili nova krila ljubljanski graditelji tijekom prve pol. XVIII. st. Crkvu Sv. Marije ukrašuje niz niša na glavnome pročelju, a uza nj je zvonik iz 1732. U crkvi su barokni mramorni oltar, rad G. Rossija iz Gorice u Slovenskom primorju (1734), slika V. Metzingera (1735), Marijin oltar (1759), propovjedaonica (1746), mramorni umivaonik (1730), crkveno ruho (XVI – XVIII. st.).

LIT.: *D. Cvitanović*, Franjevački samostan u Jastrebarskom, Peristil, 1969–70, 12–13. — *L. Dobronić*, Dvor Jastrebarsko, Kaj, 1975, 1–2. — *Horvat–Matejčić–Prijatelji*, Barok. A. Ht.

**JASZI (Jassy), Juraj**, voditelj gradnje crkve Sv. Katarine u Zagrebu (Erdelj, Rumunjska, 1580 – Zagreb, 13. VIII. 1640). Stupio u isusovački red u Beču (1616), došao u Zagreb 1617. i obavljao bolničarsku službu. Osim vođenja gradnje isusovačke crkve Sv. Katarine (1620–32) izradio je (1639–40) idejni plan za zgradu isusovačkoga kolegija uz crkvu, ali gradnja nije izvedena po njemu.

LIT.: *M. Vanino*, Isusovci i hrvatski narod, I, Zagreb 1969, str. 443. — *Horvat–Matejčić–Prijatelji*, Barok. R.

**JAŠIĆ, Ivo**, kipar (Novo Selo na Braču, 2. VII. 1940). Završio Dekorativno-klesarsku školu u Selcima 1958. Radio kod kipara I. Mitrovića u Dubrovniku 1960–66. U prvim radovima polazi od realizma prema stilizaciji, dok su mu novije kompozicije pretežno apstraktne. Volumeni su im zatvoreni, površina ugaćana, a oblici naznačeni blagim ispupčenjima ili oštrijim lomovima (*Glava djevojčice*, 1973; *Obiteljski portret*, 1974; *Erotska forma*, 1975; *Ona i njezine sjene*, 1979; *Majka i dijete*, 1986). — Samostalno izlagao u Dubrovniku (1968, 1969, 1975, 1985, 1989), Pescari (1977) i Zagrebu (1978, 1982, 1987).

LIT.: *A. Karaman i L. Aleksić*, Ivo Jašić (katalog), Pescara 1977. — *J. Depolo*, Ivo Jašić (katalog), Zagreb 1982. — *A. Karaman*, Ivo Jašić (katalog), Zagreb 1987. J. Dep.

**JEAN-IVANOVIĆ, Robert**, kipar (Sarajevo, 5. VIII. 1889 – Zagreb, 25. IV. 1968). Završio je Obrtnu školu u Zagrebu 1908. Studirao je kiparstvo na Akademiji u Zagrebu (1908/09, 1911–14) kod R. Frangeša-Mihanovića, u Münchenu (1909/10) te u Pragu kod J. V. Myslbeka gdje je i diplomirao. U međuvremenu (1910–11) radio kao dekorativni kipar u Sarajevu. Bio je profesor na Obrtnoj školi u Zagrebu (1920–32), od 1936. nastavnik u Splitu i Zagrebu.

Na samome početku Ivanovićeve rada (1914–20) vidljivi su kasni odjeci različitih struja moderne: duh Jugendstila u poetiziranim ženskim likovima (*Portret djevojke*, 1914–17; *Klečeća djevojka*, 1918; *Akt*, oko 1918), simbolizam (*Ljubav, Zavođenje, Traganje za istinom, Život*, do 1920), impresionizam (*Ruska doga*, 1914), socijalni motivi (*Bijednici*, do 1918), ali najvažnije su mu skulpture posvećene temi rada (*Na poluzi, Na kolotur, U rudokopu, Smrt radnika*, 1917/18). Poslije postupno prevladavaju ženski aktovi (*Primavera*, 1922; *Poslije kupanja*, 1935) i portreti (*Stjepan Radić*, do 1926; *Apotekar Brogjinov*, oko 1935; *Karlo Mijić*, 1934–41); to su teme koje se uklapaju u tokove hrv. umjetnosti između dva rata, a ujedno obilježuju njegov cjelokupan umjetnički put. Radio je i nadgrobne spomenike (Grobnica Šulek, kapela Rabus na Mirogoju u Zagrebu, oko 1928). — Poslije II. svj. r. ponovno se pojavljuju motivi rada i radnika. Zanimljiv je i njegov rad na maketama za Tehnički fakultet u Zagrebu. Samostalno je izlagao u Zagrebu 1918. i 1928.

LIT.: *V. Lunaček*, Naši najmlađi umjetnici, Savremeni, 1914, 431. — *I. Kršnjavi*, Izložba kipara Roberta Jeana, Narodne novine, 1918, 115. — *I. Šrepić*, Druga izložba hrvatskih umjetnika..., Prosvjetni život, 1943, 7–8. — *B. Gagro*, Skulptura građanskog razdoblja u Hrvatskoj, u katalogu: Jugoslavenska skulptura 1870–1950, Beograd 1974. — *M. Radić*, Skulptura, u katalogu: Umjetnost Bosne i Hercegovine 1894–1923, Sarajevo 1978. J. Uić.

**JELAVIĆ, Dalibor**, slikar (Beograd, 29. V. 1949). Završio Akademiju u Zagrebu 1977 (N. Reiser). Bio je suradnik Majstorske radionice Lj. Ivančića



i N. Reisera 1977–79. U početku radi monokromna djela, kolažira dijelove predmeta, nanosi pjesak na podlogu i ističe teksturu slike. Poslije toga nastaju »bijeće slike« u kojima se približio minimalizmu. Ubrzo napušta takav način rada, oslanjajući se na nešto starija iskustva poslijeratnog slikarstva u kojemu su podjednako zastupljeni figura i tragovi apstrakcije (*Portret crvenog govornika*, 1981; *Portret starca*, 1982). Njegovi su crteži ekspresivni, obilježeni snažnom gestom i agresivnom bojom. U najnoviji ciklus slika uvodi mračni naboj i ljudski lik preobražen u masku (*Ratna Mona Lisa*, 1994; *Zvijerka ludila*, 1994). Bavio se dizajnom (TV-spot *Croatia 90*, 91, 92), oprema knjige i kataloge, objavljuje mape grafika (*Kobra*, Zagreb 1981; *Onaon*, Zagreb 1984; *Život i smrt lovca Luke*, Zagreb 1988). — Samostalno je izlagao u Zagrebu (1979, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1994), Hvaru (1980, 1984), Dubrovniku (1985), Sarajevu (1986).

LIT.: V. Bužančić, Dalibor Jelavić (katalog), Zagreb 1979. — I. Šimat Banov, Dalibor Jelavić, u katalogu: Kritičari odabiru, Zagreb 1982. — Ž. Sabol, Dalibor Jelavić, Zagreb 1988. — Z. Rus, Postojanost figurativnog 1950–1987 (katalog), Zagreb 1987. — Isti, Trag svjetlosti (katalog), Zagreb 1994. Z. Mak.

**JELENGRAD**, srednjovj. grad u Moslavačkoj gori; spominje se u izvorima kao *Szarvaskő* (madž. *szarvas*: jelen). Tomo Bakač ostavlja ga 1521. Erdődyjima; 1545–1606. u turskim je rukama. Danas se uvrh šumovita brda dižu velike ruševine grada.

**JELENIĆ, Julijan**, povjesničar (Riječani kraj Modriče, 29. VIII. 1877 – Zagreb, 5. VIII. 1931). Studij bogoslovije završio u Budimpešti, gdje je i doktorirao. Profesor bogoslovije u Livnu i Sarajevu, a od 1919. profesor crkvene povijesti na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Član JAZU. Pisao o povijesti kat. crkve, osobito franjevačkoga reda u Bosni. U svojoj knjizi *Kultura i bosanski franjevci* (I–II, Sarajevo 1912, 1915) piše o arhitekturi, kiparstvu, slikarstvu i umj. obrtu u Bosni.

BIBL.: *Kraljevsko Visoko i samostan sv. Nikole*, Sarajevo 1906; *De patarenis Bosnae*, Sarajevo 1908; *Povijest Kristove crkve*, Zagreb 1921; *Bio-bibliografija franjeva Bosne Srebreničke*, I, Zagreb 1925. D. Hč.

**JELIČIĆ-RADONIĆ, Jasna**, arheolog i konzervator (Zagreb 9. IX. 1952). Diplomirala na Filozofskome fakultetu u Zagrebu 1976, gdje je i doktorirala 1992. disertacijom »Ranokršćanski kompleks u Gatima u kontekstu bizantske arhitekture«. Od 1976. radi u Regionalnome zavodu za zaštitu spomenika kulture u Splitu. Proučava ant. i ranokršč. umjetnost. Vodila je konzervatorske radove i arheol. istraživanja na nizu ranokršč. nalazišta (Ubli na Lastovu, Stari grad na Hvaru, Supetar i Lovrečina na Braču, Gata kraj Omiša). Uredila je knjigu *Gata, crkva Justinijanova doba* (Split 1994).

BIBL.: *Narteks u ranokršč. arhitekturi na području Jadrana*, Prilozi – Dalmacija 1983; *Ranokršćanski figuradni mozaik u Starom Gradu na Hvaru*, ibid., 1984; *Ikonografija lunete iz Gata*, ibid., 1985; *Diakonikon ranokršćanske crkve u Lovrečini na Braču*, ibid., 1986; *Pluteji ranokršćanske crkve u Gatima kod Omiša*, ibid., 1990; *Ranokršćanski oltar u Gatima*, ibid., 1991; *Ranokršćanske freske u Lovrečini na Braču*, ibid., 1992; (Prijatelj zbornik, I); *Ta katehoumena crkve Sv. Trojice (Sv. Donat) u Zadru*, Diadora, 1992, 14; *Ranokršćanske dvojne crkve u starom Gradu na Hvaru*, Split 1994. Jos. B.

**JELIĆ, Luka**, arheolog i povjesničar (Vranjic kraj Splita, 2. XII. 1863 – Kaštel-Stari, 2. II. 1922). Studirao kanonsko pravo i starokršč. arheologiju u Rimu. Iskapa na Manastirinama (s Bulićem). Suraduje u istraživanjima društva »Bihać«. Nakon prelaska u Zadar, gdje je bio profesor teologije i crkvene povijesti, istražuje u S Dalmaciji (Nin, Biograd, Bilice). U bogatoj Jelićevoj ostavštini (Arheološki muzej u Splitu) nalaze se dragocene bilješke o spomenicima Dalmacije.

BIBL.: *Das Coemeterium von Manastirine zu Salona*, Römische Quartalschrift, 1891; *Raccolta dei documenti relativi ai monumenti antichi di Spalato e Salona*, Split 1894; *Dvorska kapela Sv. Križa u Ninu*, Zagreb 1895; *Interessanti scoperte nel fonte battesimale del Batistero di Spalato*, Bulletino ASD, 1895; *Najstariji kartografski spomenik o rimskoj pokrajini Dalmaciji*, GZMBiH, 1898; *Die Halbinsel Bosnien*, Jahrbuch für Altertumskunde, 1913, 9.

LIT.: Don Luka Jelić, VjAHD, 1922.

N. Či.

**JELIĆ, Vladimir**, slikar (Dubravica, 25. XI. 1908 – Zagreb, 5. III. 1995.). Studirao na Ealing Art Academy u Londonu 1932–34. Usavršavao se u Parizu. Već u ranim djelima (oko 1940) pokazuje smisao za profinjeni tonski sklad u duhu franc. postimpresionizma (*Hvar, Mrtva priroda s cvijećem*). Postupno se sve više priklanja plošnoj koncepciji slike, tražeći svoj vlastiti izraz. Njegova su novija djela obilježena ekspresivnim crtežom i uravnoteženim odnosima spektralnih boja. Slika figuralne kompozicije, portrete, pejzaže i mrtve prirode; oko 1975. približava se lirskoj apstrakciji (*Plava kompozicija*, *Crvena vertikala*). Samostalno je izlagao u Zagrebu 1940, 1952. i 1975. Bavi se skulpturom i grafičkim oblikovanjem.

R.



R. JEAN-IVANOVIĆ, *Na koloturu*. Zagreb, Gliptoteka HAZU

**JELINEK, Slavko**, arhitekt (Spodnja Polskava, Slovenija, 31. VIII. 1925). Diplomirao na Tehničkom fakultetu u Zagrebu 1951. Vodi projektni biro »AGI-46« Zagreb–Karlovac (1960–85). Projektira stambene, sportske, školske i druge javne zgrade od kojih se ističu stambeni blok u Trpimirovoj ul. (1956), stambeni tornjevi u Zaprudu (1968), stambeno-poslovni tornjevi u Veslačkoj ul. (1972, s I. Linardićem), Ozaljskoj (1969) i na uglu Maksimirske i Harambašićeve ul. s aneksom Zagrebačke banke (1978) – sve u Zagrebu, te stambeni nizovi u Karlovcu (1980); hotel »Sport« (sada »Panorama« 1968) u Zagrebu, robna kuća »Standard-konfekcija« u Subotici (s Đ. Lipovščak 1970), poslovni toranj »Zagrepčanka« (s B. Vinkovićem 1976) u Zagrebu, sportska dvorana na Trsatu (sa S. Krajačem 1974) i osnovne škole Mahično i Rečica (1964). Oblikovni izraz njegove arhitekture temelji se na vještu svladavanju tehnologije građenja i na isticanju konstrukcije. Bavi se unutrašnjim uređenjem poslovnica banaka (»Zlatarovo zlato«, »Pčelica«, ugao Maksimirske i Harambašićeve ul., sjedište Ljubljanske banke – u Zagrebu); turističkih agencija (sjedište »Generalturista« u Praškoj ul. i na Strossmayerovu trgu u Zagrebu) i robnih kuća (»Standard-konfekcija« u Subotici). Objavljuje stručne studije i

S. JELINEK i B. VINKOVIĆ, poslovni toranj *Zagrepčanka* u Zagrebu

